

Katja Klopčič

**Bina Štampe Žmavc: *Vprašanja srca*.
Ilustracije: Daniel Demšar.**

Maribor: Obzorja, 2008.

Bina Štampe Žmavc, pesnica, pisateljica in dramatičarka, je v slovenski pesniški prostor vstopila z dvema zbirkama sijajnih sonetov, *Pesek v pesem* in *Poševno sonce*, sledile so zbirke *Opoldnevi*, *Sinjebradec* in nazadnje *Vaze*. Medtem ko odraslim posveča poezijo, se pri ustvarjanju za mlajše zvrstno ne omejuje, posveča se tako liriki kot tudi epiki in dramatiki, vse tri zvrsti zaznamuje liričnost. To delo, lani med finalisti za večernico, je ilustriral Daniel Demšar, ki je likovno podobo ustvaril že za devet pesniških knjig, posvečenih mlajšemu bralstvu. Tudi tokrat njegov prepoznavni likovni izraz mehko obdaja in poudarja pisano besedo.

Vprašanja, ki se pojavijo ob tokratnem naslovu zbirke, pesnico "zasledujejo" že dlje časa: v *Živi hiši* smo srečali *Vprašanja na sprehodu* ("Kako drevo ve, / da mora rasti od tal do neba? // Kako svet ve, / da mora spati, ko je tema? // Kako lastovka ve, / da je pod svojo streho doma? // Kako dojenček ve, / da je mama mama / in ne katera koli gospa?!"), ki so ostala brez odgovora. V *Snežroži* nam je pesnica med drugim odkrila *Deset in dve skrivnosti sveta*: "Zakaj je sonce rumeno in zlato? / Da posnema sončnico, ki sije nad trato. // ...". *Nebeške kočije* so nas popeljale v vesolje, kjer je vzniknilo več vprašanj (*Kaj je sreča*, *Kako se zbudijo drevesa*, *Kako rastejo hribi* ...), tudi *Zakaj je nebo* – pesem z istim naslovom najdemo tudi v *Vprašanjih srca*, a odgovora sta različna, če je bilo nebo najprej zato, "da po njem jadrajo oblaki, / da skozenj pobliskujejo sonca bleščeči koraki" (*Nebeške kočije*), je zdaj zato, "da ima svet svojo streho" in "da noč lahko sije" (*Vprašanja srca*).

Vprašanja srca prinašajo trideset zakajev in zatojev, dobesedno: v naslovu vedno tiči zakaj (na primer *Zakaj je srce*) in v odgovoru – z redkimi izjemami – zato ("Srce/Luna/Pomlad je zato, / ..."). Vprašanje iz naslova brez izjeme dobiva odgovor v dveh štirivrstnicah, ki jih

pogosto povezuje različno "bogata" prestopna rima. V najboljših se ta ob mehkem valovanju ritma poveže s pomensko polnostjo. Vsebinsko zbirka sega od brezmejnosti veselja do srca, od neskončnosti in bleščave zvezd do sidrišča ljubezni, od najbolj oddaljenega do najbližjega in najintimnejšega, do tam, kjer je "duša doma". Tokrat ne zasledimo neologizmov, ki so prepoznavno zaznamovali nekatere avtoričine prejšnje zbirke (Mehkošapek, vsedrevesen, mivkosned, zelenožilen, ...), pojavijo se le "snežrože", ki so v preteklosti že poimenovali zbirko. Tudi tokrat srečamo nekaj motivov in tem, ki so stalnica pesniškega ustvarjanja Bine Štampe Žmavc, med njimi so veselje, minevanje in smrt ter mački ali, po njeno, muc. Začnimo z zadnjimi. Pesem *Zakaj so muc* je edina pesem v slikanici, v kateri poblisne duhovitost: "Muc so zato, / ker so tigri preveliki, / da živeli bi s teboj / kje drugje kakor na sliki." Avtorica je v preteklosti svojo zbirko *Snežroža* posvetila "Maksu, čudežni muc časa", v pravljici *Muc Mehkošapek* pa maček s svojimi mačjimi kolegi ljudi Drvečega mesta nauči, kako si vzeti "za eno mucu časa" (mački s svojimi izrazitimi karakteristikami pogosto navdihnejo pisce otroške in mladinske literature, spomnimo se le na Svetlano Makarovič in Kajetana Koviča). V *Vprašanjih srca* se proti koncu pojavita pesmi z naslovoma *Zakaj je smrt* (odgovor po mojem mnenju sodi celo med najboljše pesmi v slikanici) in, sicer nekoliko manj posrečena, *Zakaj so vojaki*. Zbirka tako zazveni bolj polno in bolj življenjsko, poleg tega je prav vprašanje Zakaj je smrt? eno tistih, ki ga z vso silovitostjo (prej ali slej) postavi vsak otrok (in odgovor nanj verjetno iščemo vse življenje). Brez te pesmi zbirka preprosto ne bi imela prave globine, želeli bi si celo še kak molovski akord več. Zanimivo je, da je smrt precej pogost motiv v pesmih Bine Štampe Žmavc za otroke in mlade, največkrat se verjetno pojavi v *Snežroži* (*Roža in smrt, Halo, gospa smrt, Smrt je osamljena, Majhna pesem o smrti, Kako umre ljubezen, Zrak*). Pesnici uspe predstaviti bolečino, ki jo povzroči, tudi osamljenost (ta zaznamuje tudi *modus vivendi* same smrti (*Smrt je osamljena*)), vendar hkrati predstavlja tudi kontrapunkt življenju: "Smrt je zato, / ker tako vemo, da živimo, / čas se zmeraj izteče z njo, / kot jesen odšušti v zimo. // Morda prav zato / si želimo z življenjem teči, / Tudi ko smrt boli tako, / da jo komaj smemo izreči." (*Zakaj je smrt.*) Čas mineva ("Čas teče zato, / ker življenje uhaja, / otroštvo v odraslost hiti / in potlej le v spominu traja." (*Zakaj čas teče*)), toda narava se obnavlja ("Pomlad je zato, da svet ne umre, / da se življenje lahko / zmeraj na novo začne." (*Zakaj je pomlad*)).

Dr. Milena Mileva Blažič je ob pesničini zbirki *Snežroža* v spremnem besedilu zapisala, da "zbirka nima natančno določenega bralca, nekatere

pesmi bodo blizu mladim (...), druge odraslim bralcem (...), večina pa dvojnemu naslovniku". In kljub temu, da je pred nami tokrat slikanica, katere nastanek so (verjetno) navdihnili neskončni zakaji, ki jih staršem in okolici neutrudno zastavljajo malčki okoli tretjega leta, ter so se pesmi iz nje znašle tudi med čtivom za bralno značko tretjega razreda, lahko nekaj podobnega trdimo tudi zanje. Najbolj izstopajoča je v tem smislu *Zakaj imajo mame praznik*, ki je prej opomnik mamam, "da ne bi pozabile nase", kot pojasnilo, namenjeno otrokom.

Zvočnost je v poeziji za otroke izjemno pomembna, ritem in rima sta tista, ki začarata in očarata (in ki postaneta še toliko bolj izrazita ob glasnem branju), pomen se dojema intuitivno (ali celo precej pozneje). S tokrat izbranim konceptom pa je pesnica v ospredje postavila oblikovanje odgovora. V posameznih pesmih je pričarala zlitje skoraj pravljичnega pogleda na vesolje in sploh vse (takšni sta na primer *Zakaj je noč* in *Zakaj je pomlad*), v nekaterih pa rezultat ni tako posrečen. Zgodi se tudi, da čudovitim verzom, ki sestavljajo prvo kitico, sledi manj prepričljivo nadaljevanje (na primer v pesmi *Zakaj je luna*).

Ustvarjanje Bine Štampe Žmavc cenijo stroka in (mladi) bralci; to dokazujejo številne nominacije in nagrade, ki jih je prejela, kot tudi dejstvo, da je njena leta 2007 z desetnico nagrajena *Živa hiša* doživela že četrti natis. Njena pesniška moč (omejujem se na njena dela za otroke in mladino) je najmočnejša in najizrazitejša v zbirkah, ki v primerjavi z *Vprašanji srca* niso posvečene eni temi oziroma se ne omejujejo s kakšnim zaradi velike zavezujočnosti (pre)togim konceptom. Že res, da taka dela morda hitreje in enostavneje najdejo naslovnika, toda ob branju tu in tam vznikne vtis, da so nekatere pesmi preprosto morale nastati.